

לכה את עבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

גליון תשמה
ערש"ק פרשת ראה

מה מוסיף "לא תוסף עליו" על "לא תוסיפו"?

מתי קבר הקב"ה מתים?

סימני הכשרות בעבודת האדם

האחריות והזכות של משגיח כשרות



פתח דבר

בעזרה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת ראה, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את קונטרס 'לקראת שבת' (גליון תשמ"ה), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הוכאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חברי המערכת, ולפעמים בעת העיבוד הושמט ריבוי השקו"ט בפרטי הענינים והרחבתם עם המקורות כפי שהם מופיעים במקורם [ובפרט, במדור "חידושי סוגיות", שמופיעים כאן רק עיקרי הדברים], ויש להיפך, אשר הביאורים נאמרו בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנשמנו על-אתר או בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.



ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה'", ונזכה לשמוע תורה חדשה, תורה חדשה מאתי תצא, במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

תוכן הענינים

ג. מקרא אני דורש

מה מוסיף "לא תוסף עליו" על "לא תוסיפו"?

מה מוסיף איסור כל תוסף שבפרשתנו על האיסור בפ' ואתחנן? / מדוע שם הביא רש"י דוגמא מחמש ציציות וכאן מארבע ברכות בברכת כהנים? / מה ההבדל בין "חמשה טוטפות" ל"חמש פרשיות"?

(ע"פ תורת מנחם חני"ו עמ' 286 ואילך)

ו. פנינים ☺ עיונים וביאורים קצרים

מתי קבר הקב"ה מתים? / קבורת מתים לפני ביקור הוללים?

ז. יינה של תורה

סימני הכשרות בעבודת האדם

שדומם צומח וחי יתעלו למדרגת ה"מדבר" / שתהיה עבודת האדם עם הגשמיות שווה ב"ימין" ו"בשמאל" / מעשיו ולבו שווין בעבודתו ית' / לבדוק שוב ושוב אם עוסק באכילה לעבודתו ית' או לתאוותו

(ע"פ לקוטי שיהות ח"ב עמ' 375 ואילך)

י. פנינים ☺ דרוש ואגדה

לכמה את הדם או להתעלות למעלה? / שמיטת חובות האדם כלפי שמיא

יא. חידושי סוגיות

חיוב הענקה לשכיר בזמן הזה

יפלפל בדברי החינוך לחייב הענקה בזה"ז, ויחדש דלא כהמנ"ח שהעמידו נגד דעת הפוסקים דקיי"ל כת"ק דליכא הענקה במוכר עצמו, וע"פ חקירה בדעת ת"ק וחקירה בהגדרת מהות חיוב הענקה

(ע"פ לקוטי שיהות ח"ט עמ' 153 ואילך)

יד. תורת חיים

האחריות והזכות של משגיח כשרות

טו. דרכי החסידות

מניעות ועיכובים מבפנים



קובץ זה יוצא לאור לזכות
הני לומדי ותמכי אורייתא, רודפי צדקה וחסד,
ראשונים לכל דבר שבקדושה
ה"ה האחים החשובים
הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה
והרב החסיד ר' יוסף משה
וכל בני משפחתם שיחיו
ולזכות אביהם ה"ה הרב החסיד
ר' מאיר שי'
זאנץ
ס. פאולו ברזיל
יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר,
ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו, תמיד כל הימים



| | |
|-------------------------|--------------------------|
| מכון אור החסידות | Or Hachasidus |
| סניף ארץ הקודש | Head Office |
| ת.ד. 2033 | 1469 President St. #BSMT |
| כפר חב"ד 6084000 | Brooklyn, NY 11213 |
| 03-738-3734 | United States |
| Likras@likras.org | (718) 534-8673 |

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם
טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

והחיות האמיתי הוא העבודה שבלב בתפלה, כמוכן בגוף נקי ע"ד החסידות, כמבואר בענין יפנה עצמו, לנקות עצמו מהענינים הגופניים ("אפרייניקין זיך פון גופניות/דיקע זאכין"). ופעולת החיות הזו נראה וניכר בכל דרכיו, במשך היום במדות טובות וגעגועים לתורה ועבודה.

להסיר המניעות שיכול להיות מבפנים

כעת הנה ת"ל המניעות ועיכובים מבחוץ הסיר הקב"ה מאתו, והמניעות והעיכובים שיכול להיות מבפנים צריך להסיר בעצמו. והשם יתברך יהי' בעזרו בגשמיות ורוחניות.

מקוה הנני כי מעורר את אנ"ש שי' לקבוע זמני לימוד חסידות ברבים, ויקח חלק גדול בזה כי זה חובת כל אחד מאנ"ש שי'.

(אגרות קודש חו"א ע' קצ-קצא)



מקרא אני דורש

ביאורים ופירושים בפשוטו של מקרא

מה מוסיף "לא תוסף עליו" על "לא תוסיפו"?

מה מוסיף איסור בל תוסיף שבפרשתנו על האיסור בפ' ואתחנן? / מדוע שם הביא רש"י דוגמא מחמש ציציות וכאן מארבע ברכות כהנים? / מה ההבדל בין "חמשה טוטפות" ל"חמש פרשיות"?

"את כל הדבר אשר אנכי מצוה אתכם אותו תשמרו לעשות לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו" (פרשתנו יג, א). ובפירוש רש"י:

"לא תוסף עליו - חמשה טוטפות בתפילין, חמשה מינין בלולב, ארבע ברכות בברכת כהנים".

ובמפרשים הקשו (גור אריה. משכיל לדוד. ועוד), אשר זו הפעם השניה שנאמר דבר זה:

בפרשת ואתחנן (ד, א) כבר נאמר "לא תוסיפו על הדבר אשר אנכי מצוה אתכם", ושם פירש רש"י כעין פירושו כאן וז"ל: "כגון חמש פרשיות בתפילין, חמשת מינין בלולב, וחמש ציציות". - לשם מה אפוא כפל הכתוב את אותו הצינוי?

ובשלמא לולי דברי רש"י - היה אפשר לומר שהכתוב כאן בא לאסור ענין של הוספה באופן אחר מאשר בפ' ואתחנן;

[כמו שכתב במשכיל לדוד כאן: "ואי לאו דברי רש"י ז"ל היינו יכולים לומר, לפי שיש ב' מיני תוספת: א' כזה שמוסיף במצוה עצמה, כגון ה' פרשיות בתפילין וכו', ועוד כגון שמניח ב' תפילין שוין בראש - ולהכי צרכי תרתי".

ובשם הגר"א הובא לפרש (ב"תורה תמימה" ואתחנן ד, א סוף אות א), שבפרשת ואתחנן כוונת הכתוב היא שלא להוסיף מצוה חדשה על תרי"ג המצוות, ואילו כאן החידוש הוא שבאותה מצוה גופא לא יוסיפו ולא יגרעו].

אך כיון שאליבא דרש"י מתפרשים שני הכתובים באותו פגנון ממש - תרתי למה לי?

לקראת שבת

ה

אמנם כבר כתבו במפרשים, כי רש"י הוסיף כאן פרט אחד שלא כתב בפי' ואתחנן – והוא "ארבע ברכות בברכת כהנים" (ולאידך, השמיט "חמש ציציות" שכתב שם).

יש להוסיף על דבריהם, שגם לענין תפילין מוצאים אנו שינוי: בפי' ואתחנן כתב רש"י "חמש פרשיות", ואילו כאן "חמשה טוטפות" – וכד דייקת שפיר הרי יש בזה נפק"מ של ממש, כדלקמן.

[בס' זכרון על רש"י כאן כתב שאין חילוק: "ופרשיות של תפילין קרי להו טוטפות"; אך זה עצמו שרש"י שינה מהכא להתם, ובפרט שהפרשיות סמוכות זל"ז – מלמד כי יש דברים בגון].

ב. וי"ל בביאור הענין:

מ"לא תוסיפו" שנאמר בפעם הראשונה, בפי' ואתחנן, למדים את עצם האיסור – שאסור להוסיף ענין שאינו שייך להמצוה. וכפשטות הענין, שאין להוסיף דבר חיצוני, שאין לו שייכות לעצם המצוה, בתוך המצוה, אלא יש לקיים רק את ענינה של המצוה עצמה.

ובהתאם לכך – הביא רש"י שם ג' דוגמאות (והטעם שהוצרך רש"י לג' דוגמאות דוקא – ראה גור אריה כאן. ובארוכה תורת מנחם חנ"ז עמ' 286 ואילך):

"חמש פרשיות בתפילין" – בכל התורה קיימות רק ארבע פרשיות שנוכרת בהן מצות תפילין (קדש, והיה כי יביאך, שמע, והיה אם שמוע). ולכן אסור להוסיף בתוך התפילין פרשה חמישית 'מן החוץ', שאינה עוסקת בענין התפילין;

"חמשת מינין בלולב" – התורה קבעה שדוקא ארבעה מינים אלו שייכים לשמחת חג הסוכות, וכמו שכתוב: "ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפות תמרים ענף עץ עבות וערבי נחל ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים" (אמור כג, מ), והיינו, שדוקא ארבעה מינים אלו שייכים לתוכן השמחה דחג הסוכות, ואסור להוסיף עוד מין 'מן החוץ', שאינו שייך לענין זה;

"חמש ציציות" – כבר פירש רש"י (בס"פ שלה) שארבע ציציות "כנגד ארבע לשונות של גאולה שנאמרו במצרים: והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתני", ואסור להוסיף עליהן ציצית חמישית 'מן החוץ', שאינה בהאי ענינא.

ג. אמנם בפרשתנו, שבא הכתוב וכפל האיסור ד"לא תוסיף" פעם שניה, למד רש"י שנתכוון הכתוב להוסיף פרט בהאיסור: לא זו בלבד שאין להכניס בהמצוה תוספת 'מן החוץ' (שזה ידענו כבר מהפעם הראשונה), אלא אפילו כאשר רוצים להוסיף בתוך המצוה דבר שיש לו שייכות עמה והוא מענינה – בכל זאת אסור לעשות כן.

ולכן כאן לא הביא רש"י הדוגמא ד"חמש ציציות", כי ציצית חמישית היא תוספת חיצונית לגמרי, והרי לא זה מה שבא הכתוב לחדש כאן; ובמקום זה פירש: "ארבע ברכות בברכת כהנים", והיינו, שאף שענינה של ברכת כהנים הוא ברכה לישראל, וכאשר מוסיפים ברכה רביעית הרי זה שפיר מענין הברכה – חידש הכתוב דאפילו הכי אסור לעשות כן, כי אין להוסיף כ"ף על שלושת הברכות שקבעה תורה בברכת כהנים.

דרכי החסידות

שיחות ומכתבים בעניני עבודת ה'
מכ"ק אדמו"ר מוהרריי"צ מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

מניעות ועיכובים מבפנים

כעת הנה ת"ל המניעות ועיכובים מבחוץ הסיר הקב"ה מאתו, והמניעות והעיכובים שיוכל להיות מבפנים צריך להסיר בעצמו

מניעות ועיכובים ממינים שונים

ברוך פודה ומציל, ת"ל אשר בא אל המנוחה ויכול בעזרתו ית' לשקוד בתורה ועבודה בלי שום מונע ומעכב מבחוץ.

אמנם נודע הדבר מענין המניעות ועיכובים, שיש בהם מינים ממינים שונים, כפי אשר ידע איניש בנפשי, וגם אפילו באלו אשר עבודתם, או מסיבת המזג והשנים יפעלו לדחות את היצר הרע, הנה הנפש הבהמית עודנו יש לו שלי[ט]ה, ומה גם נפש הטבעי בתקפו עומד, וממציא מניעות ועיכובים מפנים, ומלבישם בלבושי שכל ומדות בני אדם, הנקרא נימוס, אבל תוכנם האמיתי הוא שרש פרה ראש ולענה.

לימוד בינוני בלימוד החסידות

לכן האיש החפץ בחיים, ראשית העבודה בקבלת עול גמור מוחלט, לקבוע בכל יום זמן קבוע, לא פחות מג' שעות ללמוד דא"ח, בלימוד בינוני, דהיינו שלא לדייק ביותר בפולסים של הבל, ושלא בדרך קריאת מכתב, כי אם בלימוד להבין הנאמר. ולקלוט שיוכל לחשוב בהענין שלמד ולדבר בו בשפה ברורה.

וכך סדרו של דבר הלימוד, תחלה צריכים ללמוד כל המאמר כולו פעם אחת, לידע בכללות הענין המתבאר במאמר ההוא היינו קוטב הענין ("וויסען וואס רעדט זיך אין דעם מאמר"), ואחר כך ללמוד אותו פעם שניה פרקים-פרקים, ובין פרק לפרק לחזור על הנאמר בו במחשבה ודיבור, ואחר כך ללמוד פעם שלישית, בעיון לפי ערך, שאז מתחיל הענין להיות נקלט בשכלו, ומתחיל להרגיש בענין ("ער הייבט אן לעבין אין דעם פארשטאנד, און דער ענין לעהבט בא איהם").

ד. ובוזה יתבאר גם השינוי בלשון רש"י לענין התפילין, שבפ' ואתחנן כתב "חמש פרשיות בתפילין", ואילו כאן כתב "חמשה טוטפות בתפילין":

הנה "טוטפות" אין פירושו פרשיות התפילין בדוקא, אלא קאי גם על הבתים. וכמפורש ברש"י סוף פ' בא: "תפילין, ועל שם שהם ארבעה בתים - קרויין טוטפות: טט בכתפי שתיים, פת באפריקי שתיים".

ובכן, בפרשת ואתחנן למדנו שאסור להוסיף פרשה חמישית בתפילין, כיון שיש רק ארבע פרשיות שבהן מוזכר ענין התפילין, וכאשר מוסיפים פרשה חמישית הרי תוספת זו אינה מענין התפילין;

וכאן בא הכתוב לחדש עוד, שגם כאשר רוצים להוסיף (לא פרשה חמישית, אלא) טוטפת חמישית, היינו: בית חמישי, שע"ז נפעלת הוספה בענין התפילין גופא -

כי ענין התפילין הוא לזכור את יציאת מצרים, "והיה לך לאות על ירך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת ה' בפיך כי ביד חזקה הוציאך ה' ממצרים" (בא יג, ט), והרי ריבוי הבתים מגדיל את הזכרון - בכל זאת, גם על זה נאמר "לא תוסף עליו", ויש להשאיר את המצוה כמות שהיא: ארבעה בתים בלבד.

[וזה שכתב רש"י "חמשה טוטפות" - ולא כתב בפירושו "חמשה בתים" - י"ל:

הנה מוכח מדברי רש"י שתיבת "טוטפות" יכולה להתפרש בין על הבתים (כדבריו בס"פ בא - כנ"ל), ובין על הפרשיות (שכן פירש בפ' ואתחנן ו, ח).

ומעתה י"ל, שהחידוש בפרשתנו יכול להיות גם בשלילת הוספת פרשה חמישית - כאשר תהיה זו פרשה העוסקת בענין יציאת מצרים, שאז הוי מענין התפילין שהם זכר ליצי"מ (משא"כ בפ' ואתחנן ששללנו רק הוספת פרשה שאינה מענין התפילין כלל).

ולכן כתב רש"י "חמשה טוטפות" כדי שיהי אפשר לפרש בין על בית חמישי ובין על פרשה חמישית. ודו"ק].

ה. ומדאיתנן להכי יש לומר על דרך זה בנוגע ל"ה' מינים בלולב", שאף שלשון רש"י שווה לכאור' בפ' ואתחנן ובפרשתנו, הרי הכוונה בזה שונה היא:

בפ' ואתחנן כוונת רש"י היא לאסור הוספת מין חמישי מן החוץ, שאינו בענין השמחה וכו' ולכן פשוט שאין להוסיפו על ד' מינים שענינם "ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים";

ואילו בפרשתנו כוונת רש"י לחדש, שגם אם תמצא סברא וביאור על מין נוסף שגם הוא שייך לענין השמחה דסוכות, גם אז יהיה אסור להוסיפו על המצוה, שמוגבלת לד' מינים בלבד ותו לא - כי נצטוונו "לא תוסף עליו", שאין להוסיף בהמצוה כלל ועיקר.

- וע"פ כהנ"ל יומתק שרש"י מעתיק בפרשתנו - ב'דיבור המתחיל" - מן הכתוב (לא רק את התיבות "לא תוסף", וכמו שהעתיק בפ' ואתחנן רק התיבות "לא תוסיפו", אלא) גם תיבת "עליו", "לא תוסף עליו", כי זהו החידוש כאן, שאפילו הוספה ששייכת להמצוה ו"מתיישבת" בה, "תוסף עליו" - בתוך המצוה גופא, גם זה אסור אלא יש לקיים מצות ה' כמות שהיא.

האחריות והזכות של משגיח כשרות

ויהי רצון שיעשה בכל הנ"ל ככל יכולתו, וזה יוסיף ג"כ בברכת ה' יתברך והצלחתו בנוגע אליו כלאיש פרטי שיקיים מה שכתוב² ומבשרך לא תתעלם ללכת מחיל אל חיל בלימוד התורה וקיום מצותי בהידור.

בברכה ובפרישת שלום חבריו שיחיו שירצו לקיים, ואז יצליחו לקיים ציווי הבורא עולם, והי' מחנך קדוש שאז ה' אלקיך מתהלך בקרב מחנך וגו' (דברים כ"ג ט"ו).

(אגרות קודש ח"ב ע' פ-פא)

כשרות על מה שנכנס למוח ולב

במענה על מכתבו . . בו כותב שעובד הוא בתור משגיח על הכשרות באני', ובודאי למותר לעוררו שכשם שצריך להשגיח על כשרות המאכלים הנכנסים להקיבה ומעים של הנוסעים, צריך למצוא אופן להשגיח על הכשרות של הענינים הנכנסים לראש למוח ולב של הנוסעים, וכשיתבונן בזה אליבא דנפשי', בטח ימצא אופן איך לעשות בזה, ומהנכון הי' שיהיו תמיד עמדתו איזה ספרי קדש בכלל, וספרי חסידות בפרט, ויזכה בלימוד או על כל פנים בקריאה בהם את הנוסעים, ואין לך דבר העומד בפני הרצון.

(אגרות קודש ח"ב ע' קצ"ז)

אין להסתפק בתפקידו הרשמי

במענה על מכתבו אשר כבר נמצא ב... ומתאר תפקידו ואשר איננו במקום אחד כי משנה מקומו וכו'. - ובודאי למותר לעוררו על גודל הענין דהשגחה שיהיו המאכלים כשרים כדין וכדת. ובפרט שנוסף על היותו אחת ממצות העיקריות, הנה מבואר אשר מאכלים בלתי כשרים חס ושלום מטמטמים הלב והמוח, ובמילא מפחיתים כשרון האדם ויכולתו לקלוט עניני תורה ומצוה ואפילו מצות שהשכל האנושי מודה עליהם, וכנרמז על-דבר זה ג"כ בתניא ריש פרק ח', ובטח יכול לנצל תפקיד זה לבאר ג"כ לאלו שנפגש עמהם גודל הענין דזהירות במאכלים כשרים דוקא.

ובכל זה, הנה מובן ג"כ שאין להסתפק בתפקידו הרשמי הנ"ל, אלא שעליו לנצל מה שבא במגע ומשא עם כמה אברכים שאפשר הוא היחידי שיקבלו דבריו בהנוגע ליהדות, ולכן עליו לעוררם על צור מחצבתם בני אברהם יצחק ויעקב ולבארם ולהסבירם אשר מבלי הבט על מעמדם ומצבם דעד עתה, הנה בשעתא חדא וברגעא חדא מחוייבים הם וזכותם הוא להיות בני ישראל כשרים בחייהם היום יומים ובמלוא מובן המנ"ל, ובודאי ימצא במאמרי חסידות ובשיחות הק' כמה ענינים ואותיות שיעזרו לו בהסברת הנ"ל.

וכבר מובטחים אנו שהתעסקות חסידים בענינים אלו מבורכת בהצלחה, אלא שצריך להיות מתאים למאמר רז"ל¹ דברים היוצאים מן הלב.

(1) ראה של"ה שער אותיות אות ל' (לב טוב). ספר שירת ישראל לרמב"ע ע' קנו.

מסתבר שחידוש וגזירת הכתוב הוא בצד החיוב, מה שעבד שמכרוהו ב"ד מקבץ הענקה, כי הלא הענקה בתורת שכן פעולה (בנוסף למה שמשלמין לעבד כל השכר על כ"ע עבודתו) - ה"ז חידוש, ואין לך בו אלא חידושו במכרוהו ב"ד. אבל אם הוא בגדר צדקה הרי השכל מחייב שחידוש וגזירת הכתוב הוא בצד השלילה, בזה שמוכר עצמו אינו מקבל הענקה; דהלא זה שבמכרוהו ב"ד צ"ל הענקה הוא מילתא בטעמא, כנ"ל.

והמורם מכ"ז דבר חידוש להלכתא בזה"ז, ומצוה לעורר ולפרסם, דדברי החינוך הנ"ל שפיר קאי לכל השיטות, גם למאי דקיי"ל כת"ק. ולכן השוכר אדם למלאכה ונסתיים זמן עבודתו, וכ"ש אם משלחו בטרם נסתיים זמן עבודתו, אי משום שעתה יש לו די פועלים מלבדו או אפי' משום שאין רוחו נוחה מעבודת פועל זה - צריך ליתן לו הענקה. ומאחר שיש להענקה גדר של צדקה, הרי מוכן שאי אפשר לצאת בנתינת דבר שמחוייב ליתנו בלאו הכי. היינו דהשכר המגיע לו על עבודתו פשיטא שצריך לשלם לו במילואו, ואפילו ה"הוספות" שסיכם בעל הבית מתחילה לתת לפועליו - אין הן נכנסות בגדר הענקה, שהרי "הוספות" אלו אינן ענין של צדקה. ועוד זאת, שבענין זה אין חילוק מה הי' משך הזמן שעבד אצלו, ובלשון החינוך "זמן מרובה או אפילו מועט", וכן אין חילוק (כנ"ל) אם היתה רוחו נוחה מעבודתו, אלא בין "נתברך הבית בגללו" ובין "לא נתברך הבית בגללו" - עליו ליתן הענקה (וכדעת ת"ק בקידושין יז: גבי הענקה, וכ"פ הרמב"ם שם ה"ד), ושיעור ההענקה הוא לפי ערך הזמן שעבד [ניעווי] בשיטה לא נודע למי בקידושין יז. דלר"מ שהיוצא בגרעון כסף יש לו הענקה - נותן לו לפי חשבון השנים שעבד. וכל שכן במקום ש"נתברך הבית בגללו", שאז פ"כ (גם לראב"ע דפליג על ת"ק שם) מעניקים לו, ועוד זאת דבכה"ג קיימא לן "לפי הברכה תן לו" (רש"י שם), שצריך להוסיף בהענקתו "מאשר ברכו הש"י", כל' החינוך.

מסתבר שחידוש וגזירת הכתוב הוא בצד החיוב, מה שעבד שמכרוהו ב"ד מקבץ הענקה, כי הלא הענקה בתורת שכן פעולה (בנוסף למה שמשלמין לעבד כל השכר על כ"ע עבודתו) - ה"ז חידוש, ואין לך בו אלא חידושו במכרוהו ב"ד. אבל אם הוא בגדר צדקה הרי השכל מחייב שחידוש וגזירת הכתוב הוא בצד השלילה, בזה שמוכר עצמו אינו מקבל הענקה; דהלא זה שבמכרוהו ב"ד צ"ל הענקה הוא מילתא בטעמא, כנ"ל.

ומעתה עלינו לעיין היאך סבר הרמב"ם בהגדרת הענקה. ונראה לדייק דעתו מהא דבספר המצות שלו קבע מקומה של מצות הענקה (מ"ע קצו ומל"ת רלג), לא בין מצוות עבד ואמה (מ"ע רלב ואילך ומל"ת רנו ואילך), אלא תיכף לאחר מצות צדקה (מ"ע קצה ומל"ת רלב) [ואף הקדימה למצוה "להלות לעני" (מ"ע קצו ומל"ת רלד) שהיא "יותר מחוייבת מכל מצות צדקה" (שם מ"ע קצו)]. ומדסמכה לה למצות צדקה משמע דלפי דעתו הענקה היא בגדר צדקה [והלא דבר הוא שדברי הש"ך הנ"ל דהוי בגדר צדקה הם לתרץ שיטת הרמב"ם. עיי"ש]. ודוק ותשכח שהסדר ברמב"ם הוא כהסדר בקרא, דסמך מצות הענקה למצות צדקה בפרשתנו, וי"ל דמזה גופא למדנו דהענקה היא גדר של צדקה.

ועפ"ז אין אנו מוכרחין לומר דהחינוך כאן נטה מדעת הרמב"ם, כמו שסבר המנ"ח, אלא אפילו לשיטת הרמב"ם דפסק כת"ק שמיעט הכתוב מוכר עצמו מהענקה, עדיין שפיר ילפינן ממכרוהו ב"ד דמצד המוסר (והיינו צדקה) הנה גם השכיר בזמן הזה יש ליתן לו הענקה "בצאתו מעמו".

ובשיטת המנ"ח גופי' נראה לומר דאיהו סבר כדברי הריטב"א הנ"ל בש"ך (היינו כת' הב' של הש"ך שם) דסבר בדעת הרמב"ם

פנינים

עיונים וביאורים

מתי קבר הקב"ה מתים?

אחרי ה' אלקיכם תלכו גו' ובו תדבקון ובו תדבקון - הדבק בדרכיו, גמול חסדים, קבור מתים בקר חולים, כמו שעשה הקב"ה (יג. ה. רש"י)

בגמ' (סוטה יד, א) הובאו כתובים להוכיח שהקב"ה ביקר חולים וקבר מתים, אך ברש"י לא הובאו כלל הוכחות אלו. וצריך ביאור, דהניחא בנוגע לביקור חולים, כבר פירש רש"י לעיל בריש פ' וירא, שבא הקב"ה לבקר חולה אצל אברהם אבינו, אך קבורת מתים מצינו רק לקמן בקרא בנוגע לקבורת משה, והו"ל לרש"י להביאו כאן כהוכחה לפירושו, מאחר שלא למדנו על זה עדיין?

ויש לבאר בפשטות:

בענין קבורת מתים ע"י הקב"ה אין הכוונה רק לקבורת משה הבא לקמן, אלא לקבורת אהרן, שכבר למדנו עליו, שמפשטות הכתובים מוכח שהקב"ה הוא זה שקבר את אהרן.

שהרי, בזמן מיתת אהרן היו על ידו אלעזר בנו ומשה (ראה חקת כ, כח). אלעזר לא הי' יכול להתעסק בקבורתו מאחר שלבש כבר בגדי אהרן, ונעשה כהן גדול, ולכהן גדול אסור ליטמא אפילו לאביו. כן משה רבינו לא הי' יכול להתעסק בקבורתו מאחר ששמש ככהן גדול בימי המילואים, ולא מצינו שהורידהו מגדולתו זו, וא"כ גם עליו נאסר ליטמא. שאר ישראל, לא ידעו כלל שמת, עד שהראו להם את אהרן כפי שהוא כבר "מוטל במטה" (פרש"י חקת שם, כט). וא"כ, על כרחנו לומר שהקב"ה קבר את אהרן.

ולכן לא הביא רש"י הוכחה לקבורת מתים ע"י הקב"ה מאחר שכבר מוכרח מפשטות הכתובים שהקב"ה התעסק בקבורת אהרן. וק"ל.

(ע"פ לקוטי שיהות ח"ד עמ' 53 ואילך)

קבורת מתים לפני ביקור חולים?

אחרי ה' אלקיכם תלכו גו' ובו תדבקון ובו תדבקון - הדבק בדרכיו, גמול חסדים, קבור מתים בקר חולים, כמו שעשה הקב"ה (יג. ה. רש"י)

יש לעיין בסדר הדברים ברש"י שנקט תחילה "קבור מתים" ורק אח"כ "בקר חולים", והרי הסדר בחיי האדם הוא שתחילה יש "בקר חולים" ורק אח"כ "קבור מתים"? גם יש לעיין, שבגמ' (סוטה יד, א) הובא גם ניהום אבלים, ורש"י השמיטו.

ויש לומר בביאור הדברים:

רש"י כאן נוקט ענינים שיש בהם חשש שהאדם לא יתעסק בהם, מאחר שטירחא הם לו או שיש בהם איזה חשש סכנה, ואעפ"כ על האדם ללכת בדרכי הקב"ה ולגמול חסדים אלו.

וזהו שסדר דבריו הוא "קבור מתים" ואח"כ "בקר חולים", כי הסדר הוא באופן ד"מן הקל אל הכבד". תחילה כותב "קבור מתים", דאף שיש בזה טרחה ויגיעה, אבל אין בזה חשש שהאדם יזוק עי"ז. ואח"כ כותב "בקר חולים", דהגם שיש בזה טרחה מועטת מקבורת מתים, אבל יש מקום לחשוש שהמבקר יזוק ממחלתו של חברו.

ומעתה יובן גם מה שהשמיט ניהום אבלים, דהרי מוכן הוא מק"ו מ"קבור מתים ובקר חולים", דמה בענינים הנ"ל שיש בהם טרחה - קבור מתים, או שיש בהם סכנת חולי - בקר חולים, מ"מ על האדם לידבק בדרכי הקב"ה ולגמול חסדים אלו, כ"ש וק"ו בענין ד"נחם אבלים", שאין בזה לא טרחה ולא חשש היזק לאדם, דבודאי על האדם לעשות כן.

(ע"פ לקוטי שיהות ח"ד עמ' 53 ואילך)

יינה של תורה

ביאורים בעניני הפרשה על דרך החסידות

סימני הכשרות בעבודת האדם

שדומם צומח וחי יתעלו למדרגת ה"מדבר" / שתהיה עבודת האדם עם הגשמיות שווה ב"ימין" ו"בשמאל" / מעשיו ולבו שווין בעבודתו ית' / לבדוק שוב ושוב אם עוסק באכילה לעבודתו ית' או לתאוותו

סימני טהרת הבהמה המותרת באכילה הם שתהיה "מפרסת פרסה" ו"מעלת גרה", ורק בהיות שני סימנים אלו, הנה "אותה תאכלו" (פרשתנו יד, ו).

ועל דרך ההלכה מצינו שני אופנים במשמעות סימנים אלו: דאפשר לפרש שהסימנים הם גורמי הטהרה, דעצם מה שהבהמה מפרסת פרסה ומעלת גרה, הוא הגורם שתהא טהורה ומותרת באכילה; ואופן אחר הוא שהסימנים אינם קשורים לטהרה או לטומאה, ורק שהבהמות הטהורות הן גם מפריסות פרסה ומעלות גרה, וקבעה תורה שנבדוק סימנים אלו בכדי לידע איזו היא הטהורה, אבל הסימנים המה ענין חיצוני בלבד שאינו שייך לעצם הטהרה (וראה השקו"ט בזה בצפנת פענח על הרמב"ם להגאון הרוגצ'ובי ריש הל' מאכלות אסורות).

והנה, אחד היסודות בפנימיות התורה הוא שאין שום דבר שהוא בדרך מקרה, והכל מכוון ומסודר מלמעלה, ובוראי ענין שהוא בתורה הקדושה שבדאי אינו בדרך מקרה. ואפילו משל ונמשל שבתורה, שלכאורה המשל אינו שייך כלל להנמשל ורק דומה לו ומסייע להסבירו, הנה נתבאר בסה"ק שהמשל הוא נובע מן הנמשל, שהנמשל הוא שורשו הרוחני של המשל, וזה גופא הסיבה לכך שעניני המשל דומים לנמשל.

ומעתה מובן אשר אף אם נאמר שסימני הטהרה הם ענין חיצוני לסימן בעלמא, הנה מכל מקום אין הדבר במקרה ח"ו, ויש לחפש כיצד סימני הטהרה של הבהמות קשורים ושייכים לעצם מהות דין טהרת הבהמה. ויש לבאר תחילה ענינם של סימנים אלו בעבודת ה', ועל פי זה ימצא כיצד מפרסת פרסה והעלאת גרה הם תנאים יסודיים כהקדמה לאכילת האדם, וכפי שיתבאר לקמן.

שדומם צומח וחי יתעלו למדרגת ה"מדבר"

כל ענין אכילת האדם דומם, צומח, או חי שסביבותיו, אינו אלא לתכלית שירומם ויעלה אותם למדרגת ה"מדבר", שהאוכל הנאכל מתעכל במעיו, ואזי נעשה דם ובשר מבשרו, ונמצא שאותו נברא שהיה תחילה במדרגת חי על דרך משל, נתהפך להיות במדרגת המדבר.

לקראת שבת

תנא דלא יליף גז"ש דשכר שכיר, ובאמת י"ל דלידין מסקנת הש"ס היא דדעת ת"ק הוא משום דלא יליף הך גז"ש (ולא מילפותא ד"לו ולא למוכר עצמו", דילפותא זו ליתא בין לר"א בין לת"ק, כי קיי"ל כר' נתן), עיי"ש ראייתו מלשון הש"ס. וכן העמיד הריטב"א שם דעת הרמב"ם. אבל שאר הפוסקים שהביא שם הש"ך נקטו כפשטות הש"ס, דלמסקנא הילפותא היא מ"לו ולא למוכר עצמו". עיי"ש.

ומעתה י"ל דהך בהך תליא, היינו דאם נאמר דמסקנא דמילתא דהילפותא היא מ"לו ולא למוכר עצמו" (כפשט הש"ס) אזי החידוש הוא בצד השלילה, שמוכר עצמו נתמעט מהענקה ("ולא למוכר עצמו"), והכי סבר החינוך כנ"ל; אבל אי אמרינן דלא סבר ת"ק להך ילפותא, וטעמו משום דלא יליף הגז"ש שכר שכיר, שוב החידוש הוא לצד החיוב, בזה שמעניקים למכרוהו ב"ד דוקא ולא לאחרים מלבדו, כיון שאין לנו שום צד ללמוד ממכרוהו ב"ד לאחרים. וק"ל.

ובעומק יותר י"ל דב' הדרכים הנ"ל בלימוד הממעט מוכר עצמו לדעת ת"ק, תלויים בב' אופני הסברה שמצינו לומר בדין הענקה (עיי' משנה למלך הל' עבדים שם הי"ב ד"ה עוד נראה, ושם הי"ד סד"ה והרי, ושם הט"ו), אי חיוב הענקה הוי בגדר שכר פעולה, כדמשמע בש"ס בסוגיין "שכיר קריי' רחמנא, מה שכיר פעולתו ליורשיו אף האי פעולתו ליורשיו", או דילמא הוי בגדר של חיוב נתינה בפ"ע (כמו מתנות שנקבעו בתורה לסוגי אנשים שונים), והיינו בגדר צדקה, שהאדון נותן לו להראות שמכיר ביגיעת מלאכתו. ויעויי' בש"ך שם (בת"י הג') דנקט דהוי מכלל סוגי מתנות של צדקה שחייבה תורה.

דהנה, אם הוא בגדר שכר פעולה, הרי

הכתוב "לו" אמר "ולא למוכר עצמו". וא"כ אין לך בו אלא מיעוט, אבל למקרים אחרים שאינם בכלל הדבר המתמעט בפירוש, "מוכר עצמו", שפיר אפשר ללמוד (שגם בהם יהא חיוב מסויים של הענקה). ובפרט לפמ"ש הי"ש"ש בסוגיין סכ"ב, דזה שאין הענקה למוכר עצמו הוא מפני שעבר על לי בני"י עבדים ולא עבדים לעבדים, הרי הסברא נותנת שדוקא הוא נתמעט ולא אחרים.

ומעתה י"ל דבמש"כ החינוך גבי זה"ז הוא שפיר גם אי פסקינן כת"ק. דהרי החינוך לא קאי ב"מוכר עצמו" שנתמעט להדיא, כי "מוכר עצמו" היינו בתורת עבד, וזה אינו שייך בזה"ז; אלא קאי במשכיר עצמו בתורת פועל, ושפיר אפשר ללמוד עליו ממכרוהו ב"ד, שמצד המוסר יש להעניקו.

ובאמת אוי"ל דב' אופנים הנ"ל בדעת ת"ק, אי חיוב יש כאן או שלילה, תלויים המה בפלוגתא אחרת בפוסקים. דהנה בסוגיין, קודם הילפותא הנ"ל נקיט הש"ס דדילמא טעמא דת"ק הוא משום דלא יליף הגז"ש דשכר שכיר, שממנה למדנו להשוות דיני מוכר עצמו למכרוהו ב"ד (שבשניהם נאמר "שכיר") בכל מה שנאמר גבי מכרוהו ב"ד, אלא שלאח"ז מסיק רב טביומי דכו"ע [בין ת"ק ובין ר"א] ילפי שכר שכיר, ורק נחלקו אי ילפינן "לו ולא למוכר עצמו".

ובש"ך חו"מ ספ"ו סק"ג הביא דהריטב"א בסוגיין הכריח (מהא דהילפותא ד"לו ולא למוכר עצמו" פליגא אשעבודא דר' נתן, עיי' בסוגיין, ובכל הש"ס קיי"ל כר' נתן), דודאי הך ילפותא היינו רק דעת רב טביומי, משום דסבר דאף ת"ק יליף גז"ש דשכר שכיר (משום דאיהו לא אשכח תנא דלא יליף שכר שכיר), מיהו עדיין איכא למימר דש"ס דילן שפיר ידע דת"ק איהו

והנה, מעלת המדבר על פני החי אינה בכל עניניו, שישנם חלקים באדם שבהם נדמה הוא לדומם, לצומח או לחי, וכמו שאמרו בגמרא "בשלושה נדמה כבהמה" (חגיגה טז, א), ורק ענינים מסויימים באדם, שהם נעלים ורוחניים, הם המה המרוממים אותו על שאר הנבראים, ומחמתם עומד המדבר במעלה יתירה על שאר דומם צומח וחי. ועבודת האדם היא לעמול שיהיו כל עניניו וכוחותיו משרתים לעניני ה"מדבר" אשר בו, ויתכללו בו.

ועיקר מעלת המדבר הוא כשמו, שנקרא אדם על שם "אדמה לעליון" (של"ה חלק חושב"כ וישב סוף הדרוש צאן יוסף, ובכ"מ), שהיהודי דומה כביכול ל"אדם העליון" הוא השי"ת, שהאדם עמל כל ימיו לעשות רצון השי"ת, ומתוך כך הוא מתקרב אליו עוד ועוד, כמאמר הכתוב "אחרי ה' אלקיכם תלכו", ועד שמגיע אל התכלית של "ובו תדבקון", שנדבק ומתכלל בהשי"ת עד שאין לו כל מציאות עצמית.

וזו היא עבודת האדם באכילה ושתיה שמכניס אל קרבו ענינים של דומם צומח וחי, והכוונה היא שיהפכו להיות חלק ממנו ויעלו למדרגתו, ובאדם גופא הכוונה היא שיתכללו ב"מדבר" שבו, ולא באותם חלקים וכוחות שהוא שווה בהם אל בהמת השדה. והיינו שצריך מאכלו של האדם להיות לשם שמים ולעבודתו ית', ולא למלאות תאוותו כבהמה וחייה, שאם אוכל לתאוותו, הרי נכלל המאכל בחלקים הנחותים שבו, וכשאוכל לשם שמים מתעלה המאכל להיות חלק מן ה"אדם - אדמה לעליון" שבו.

שתהיה עבודת האדם עם הגשמיות שווה ב"מין" ו"בשמאל"

והנה, האדם אשר חפץ לעבודת עבודתו באמת ובתמים, לעלות ולרומם את דומם צומח וחי שסביבו אל הקדושה, הרי כאשר מתעסקים בעבודה הקשורה אל ענינים גשמיים, כל הדרכים בחזקת סכנה, וצריך האדם להיזהר שלא ליפול ולהיגרר אחר ענינים גשמיים, ולכך צריך הוא ל"סימנים", אימתי האכילה היא חלק מעבודת ה' שאזי "אותה תאכלו", ואימתי אכילה זו מורידתו ומגשמתו ומצווה עליו תורה "לא תאכלו".

וסימנים אלו הם מה שיכיר תחילה אם "מפרסת פרסה", ואם "מעלת גרה":

"מפרסת פרסה" -

מעשי האדם בעבודת ה', נחלקים בכללות לשתי מחלקות, יש מעשים השייכים אל מידת ה"חסד", וכמו פיזור לצדקה וכיוצא בזה, ויש אשר באים ממידת ה"גבורה" והצמצום וכמו שקידה בתורה שהאדם מתכנס בעצמו ומייגע מחשבתו בריכוז עצום.

וגם בני אדם בטבעם נחלקים לשני סוגים אלו, דיש מי שטבעו הוא טבע החסד ומצד טבע ברייתו הוא נוטה לענינים מסוג החסד, ויש אשר נברא כאיש הגבורה. ושני אלו גם יחד מצווים לעבדו ית' הן במידת החסד והן במידת הגבורה.

והנה, יש והאדם עובד עבודתו את קונו לא מצד מה שחפץ באמת לעבדו ית', אלא שטבעו הוא כן, ואין זה שנתייגע ועמל לעבוד את קונו, אלא שכן הוא נוטה בטבעו לעשות את עניני החסד או הגבורה על דרך משל.

ובזאת יבחן האדם לידע אם עובד את השי"ת בעבודת אמת. בטבע האדם מצד עצמו להתעסק בחיות יתירה דוקא באותן העבודות השייכות וקרובות אליו מצד ברייתו, ואילו

חידושי סוגיות

עיון ופלפול בסוגיות הפרשה

חיוב הענקה לשכיר בזמן הזה

יפלפל בדברי החינוך לחייב הענקה בזה"ז, ויחדש דלא כהמנ"ח שהעמידו נגד דעת הפוסקים דקיי"ל כת"ק דליכא הענקה במוכר עצמו, וע"פ חקירה בדעת ת"ק וחקירה בהגדרת מהות חיוב הענקה

כשי' הרמב"ם באו"א מהמנ"ח (והרי המנ"ח גופי' סיים בקושיא על דבריו, "אך לא שכיח שהרב המחבר יהי' נוטה מדעת הרמב"ם אם לא שפירש להדיא"), ועפ"ז שפיר לומר דדברי החינוך הנ"ל הם להלכה.

ובהקדים דבסוגיין ילפי' דעת ת"ק מדכתיב בפרשתנו "הענק תעניק לו" - "לו ולא למוכר עצמו". ויש לחקור בהך ילפותא, אם עיקר הדרשה הוא לצד החיוב או לצד השלילה. פי', דאפ"ל שדרשת הכתוב הוא לומר את צד החיוב, כי חידוש חידשה התורה במצות הענקה, שמצוה להעניק לעבד שמכרוהו ב"ד (הענק תעניק לו), ושוב מאחר שאין לך בו אלא חידושו שמעינן בדרך ממי"א דליתא הענקה במוכר עצמו, היינו בכל מי שאינו בכלל החידוש; ולדרך זו אכן ליכא למילף ממכרוהו ב"ד לשכיר בזה"ז. אבל לאידך גיסא אפ"ל שעיקר צד החידוש בילפותא זו הוא לצד השלילה, היינו לא שאמר כאן הכתוב דהנמכר ע"י ב"ד מקב"א הענקה (ואנן שמעינן מזה דבמוכר עצמו ליכא החידוש), אלא אמר כאן הכתוב שמוכר עצמו אינו מקבל הענקה, דכשאמר

גבי מצות הענקה לעבד בצאתו לחרות המכרו' בפרשתנו, כ' החינוך מצוה תפכ דנוהגת רק בזמן הבית (כי אין דין ע"ע אלא בזמן שהיובל נוהג) "ומ"מ אף בזה"ז ישמע חכם ויוסף לקח, שאם שכר אחד מבנ"י ועבדו זמן מרובה או אפילו מועט שיעניק לו בצאתו מעמו מאשר ברכו ה"י". היינו דילפינן מן המצוה להעניק לשכיר דזה"ז (כי אין ע"ע בזה"ז). וכי ע"ז במנ"ח "באמת לשיטת הר"מ (הלי' עבדים פ"ב הי"ב) גם בזמן שהי' נוהג לא הי' נוהג במוכר עצמו [כדעת ת"ק בקידושין יד:], ונראה מזה דדעת הרב המחבר [בעל החינוך] כדעת התוס' [בסוגיין שם] שגם במוכר עצמו נוהג [כדעת ר"א שם], על כן מצד המוסר גם היום נוהג, אבל לשיטת הר"מ לא שייך כלל מצד המוסר דהתורה לא חייבה כלל רק במכרוהו בית דין [והרי מצד המוסר אין חילוק], ומי יודע מאיזה טעם והבן".

והנה דעת רוב הפוסקים לענין מוכר עצמו היא כהרמב"ם (כנסמן באנציקלופדיא תלמודית ערך הענקה - ע' תרעה), וא"כ להמנ"ח נמצא שדברי החינוך הנ"ל אינם להלכתא. אבל באמת י"ל

את אותם העניינים שהם מנוגדים לטבעו עושה בחיות פחותה, ואם נמצא שעוסק בכל מיני ואופני העבודות באותה חיות ושמחה, הרי זה מוכיח שעיקר כוונתו ומחשבתו הוא לעבוד את בוראו, ולא שעושה הדברים מצד טבעו ורגילותו (ראה תורה אור בראשית יט, ב).

וזהו ענין "מפרסת פרסה" – שהפרסה היא "סדוקה" (רש"י שם), דהיינו שהיא מחולקת הן לימין והן לשמאל, להורות ולהצביע אשר האדם עוסק בחיות שווה, הן בעניינים של "ימין" – קו החסד, והן בעניינים של "שמאל" – קו הגבורה, וממילא נמצא שתכלית מעשיו היא באמת לעבוד את השי"ת.

וכאשר פוגש בענין גשמי, ולבו אומר לו שצריך לפעול עמו כך וכך לעבודת ה', הנה יש לו תחילה לבחון דשמה ענין זה שייך לנטיית לבו בטבעו ולא לענין של עבודת הבורא, ואם מוצא שעוסק בעניני "ימין" ו"שמאל" בהשוואה – הנה "אותה תאכלו", שאכן ראוי להתעסק בעבודה זו, באכילה לשם שמים וכיוצא בזה.

מעשיו ולבו שווין בעבודתו ית'

והנה, נוסף למה שצריכה הפרסה להיות סדוקה, הרי אין די בכך, והסדק צריך להיות הן למעלה והן למטה – "חלוקה בשתי צפרניים" (רש"י שם), ואם אינה כן, הרי היא טמאה.

וכמו כן הוא בעבודת האדם, שיש והתעסקותו של האדם היא שווה הן בעניינים של חסד והן בעניינים שבקו הגבורה, אך כל זה הוא כלפי חוץ בעשייתו ובפעולותיו, ואילו בלבו פנימה עדיין יש לו חיות יתירה באותן עבודות השייכות לטבעו, והרי שבפנימיות אינו "סדוקה" כי יש בו אופן עבודה אחד בלבד, ואות היא כי אינו עמל ומתייגע בעבודת ה' באמת, אלא הולך אחר נטיית לבו וטבעו.

ועל כן יש לו לבחון שגישתו לעניני העולם היא הן "סדוקה", והן "שסועה" – שהן בלבו והן במעשיו הוא עובד בשווה ככל רצון הבורא ית', הן בקו החסד והן בקו הגבורה, ורק אז – "אותה תאכלו".

לבדוק שוב ושוב אם עוסק באכילה לעבודתו ית' או לתאוותו

"מעלת גרה" –

והנה, מכיוון שמדובר אודות עסק עם עניינים גשמיים שהאדם מתאוה להם בטבעו, הנה אין די בכך שבדק את עצמו פעם אחת, שהלא גופו מתאוה לאותו המאכל, ושמה משיכתו לאותה התאוה גרמה לו שלא תעלה חקירתו יפה.

ועל כן מצווה הוא האדם לבדוק שוב ושוב, ולא לסמוך על עצמו בבדיקה אחת, וזהו ענין "מעלה גרה" שלועס המאכל שוב ושוב, וכמו כן האדם צריך להרהר ולבדוק ולחקור פעם אחר פעם אם באמת מטרת האכילה היא לעבודתו ית' או רק למלאות תאוות נפשו.

ואם לאחר כל הבדיקות נמצא שאכן מטרת האכילה היא לשם שמים, אזי "אותה תאכלו", והמאכל מתעלה ומתאחד עם חלק ה"מדבר" שבו.

לבטל את הדם או להתעלות למעלה?

רק חוק לבלתי אכול הדם

שהיו שטופין בדם לאכול, לפיכך הוצרך לומר חוק. דברי רבי יהודה. רבי שמעון בן עזאי אומר לא בא הכתוב אלא להזהירך וללמדך עד כמה אתה צריך להתחזק במצות, אם הדם שהוא קל להשמר ממנו כו' הוצרך לחזקך באזהרתו, קל וחומר לשאר מצוות (יב, כג. רש"י)

יש לבאר שני פירושים אלו בעבודת האדם לקונו:

"יהודה" הוא מלשון "הפעם אודה את ה'" (ויצא כט, לה), וזה מורה על אדם שעבודתו את ה' היא בבחינת הודאה, שאין לו הבנה או רגש בקיומו את המצוות, אלא "מודה" ומבטל שכלו ותענוגיו האישיים לשם קיום רצון ה'. ונמצא, שאדם כזה יש לו תענוגים שאינם קדושים ועליו לבטל תענוגים אלו, ולעבוד את ה'.

וזהו שרבי יהודה מפרש את הפסוק שבא הכתוב להזהיר את אלו "שהיו שטופים בדם". והיינו, שמפני שהיו אוכלים דם בהמה, נעשו מדותיהם מדות בהמיים כמו הבהמה, שהרי "הדם הוא הנפש", וכשאוכל דם בהמה מתחבר טבע ונפש הבהמה בנפש האדם. ולכן מפרש רבי "יהודה" – מלשון הודאה וביטול – שבא הכתוב ללמדנו שצריך לבטל תענוגים ורגשות בלתי רצויים אלו, ולבטל עצמו לקונו.

לא כן בן עזאי, שעבודתו את ה' הי' באופן "שכל חפצו ומגמתו הי' לעלות למעלה כו' וכמו כן בעסק התורה שלו – נפשו חשקה בתורה (יבמות סג, ב) "ד"ה אחרי מות תרמ"ט אות יג), הנה לדעתו לא בא הכתוב להזהיר על זיכרון המדות, כי אם "להזהירך" – מלשון "זוהר" ואור – "עד כמה צריך להתחזק במצות", וללמדנו שעל האדם להתחזק ולהתעלות מעלה מעלה, ולהאיר נפשו באור אלקי.

(עי' לקוטי שיחות ח"ד עמ' 51 ואילך)

שמיטת חובות האדם כלפי שמיא

וזה דבר השמיטה, שמוט כל בעל משה ידו גו'

(טו, ב)

יש לבאר ענין שמיטת החובות בעבודת האדם לקונו:

אמרו חז"ל בנוגע לחובות האדם כלפי הבורא: "החנות פתוחה, והחנווני מקיף, והפנקס פתוח, והיד כותבת, וכל הרוצה ללוות יבוא וילווה" (אבות פ"ג, מט"ז). והיינו, שהקב"ה נותן לאדם בני חיי ומזוני רוויחי, אך השפעה זו בתורת הלוואה היא, שהקב"ה "מלווה" לאדם את ההשפעה על מנת שישב את אשר לווה.

החזרת הלוואה אינו באופן שמשיב את השפע עצמו אשר קיבל, שהרי "מלווה להוצאה ניתנה" (כתובות פד, א), האדם מקבל את הפרנסה והשפע בכדי לנצלו וליהנות ממנו, אך עליו לזכור כי הלוואה היא זו ויש לפרוע למלווה את הלוואתו.

פירעון זה מבקש הקב"ה באופן המתאים לתוכנה של כל הלוואה, על הבנים שאדם מקבל מאת הקב"ה עליו להשיב בכך שהוא מחנכם בדרך התורה והמצווה, על שנות חייו של האדם עליו לפרוע בכך שכל יום ויום יהי' מלא בתוכנו הרצוי על פי הוראות השי"ת בתורתו, ועל פרנסתו אשר מקבל מלמעלה עליו להחזיר ע"י נתינה לצדקה של חלק העשירי או חומש מהכנסותיו.

אך מה יעשה האדם שחיסר בעבודתו את קונו, ולא השיגה ידו לפרוע את מלוא הלוואה שקיבל מאיתו ית' בבני חיי ומזוני רוויחי?

הנה, זהו ענין שנת השמיטה, בה משמט הקב"ה את החובות שצבר האדם, ו"שמיטה" היא "ושבתה הארץ שבת לה", והיינו, שהאדם "שוכח" ומתרחק מה"ארציות" והחומריות ומתקרב להשי"ת ועבודתו, ומכיוון שהאדם משתנה ונהפכת מהותו למהות אחרת, הרי אין הוא אותו אדם שהי' קודם, וממילא חובותיו הקודמים אינם שייכים אליו יותר, ומכאן ואילך מתחיל חשבון חדש, וממשיך הקב"ה "להלוות" וליתן לו שפע, פרנסה, בריאות ובנים.

(עי' לקוטי שיחות ח"ב עמ' 626 ואילך)